

REASON – REVELATION – BELIEF.

Inledningsord: text från Midfastosöndagen i St Pauli kyrka, Ords.9, vers 6 ”Överge enfalden så får ni leva, följ förståndets väg”, [6](#) (ACV) Forsake ye simpleness, and live, and walk in the way of understanding. 6. (ESV) Leave your simple ways, and live, and walk in the way of insight.”

Några av Er har träffat teologie doktorn och docenten Folke T Olofsson. 1979 doktorerade han med en bok med den vackra latinska titeln Christus – Redemptor et Consummator. Man skulle kunna tro att Fader Folke hade skrivit allt på latin, av boktiteln att döma, men icke så. Den kom till på engelska. Jag har satt en engelsk titel på mitt föredrag i dag vid St Pauli akademi, inte för att jag ska tala engelska utan därför att jag inte hittat någon bra svensk översättning. Låt mig få förklara innan jag dyker in i den anglikanska teologiens labyrinter. Reason – vi har det faktiskt på svenska, reson, i rim och reson. Det är släkt med latinets 'ratio' och det känner vi igen från 'rationell', om inte någon av er är matematiker – i så fall vet ni att ratio betyder 'förhållande'. Nåväl, på svenska har vi två ord – det ena är 'förnuft'. Det andra är 'förstånd'. Tyskan har detsamma. Nu klingar orden lite olika för var och en. För mig är förstånd mera positivt än förnuft, vilket förmodligen beror på uttrycket 'snusförnuft'. Fast nu finns ju också 'sunt förnuft', och det tror jag inte är så dumt.

Förnuft – reason, Sedan kom revelation – det betyder uppenbarelse. Det är rent latin. Det finns förstås göteborgare som säger uppenbarelse, och det ligger något i det också. Belief – det är vårt 'tro', fast inte som motsats till 'vetande'. Det där 'tro det gör man i kyrkan' – vi andra vi vet, det ger jag inte så mycket för. Nåväl, efter dessa preludier ska jag berätta om den man jag har studerat lite mera under det gångna året, mestadelen efter 1 oktober. Charles Gore är hans namn. Han föddes 1853 och dog 1932. Han hade viss aristokratisk härkomst, men han led inte så mycket av det. Han blev faktiskt en av grundarna till Christian Social Union, men det tänkte jag inte säga så mycket om.

Han hörde hemma i Oxfords akademiska värld som teolog, men han var som de flesta anglikanska präster vid den tiden klassiskt bildad. Hade Platon och så där. Den högkyrkliga rörelsen i Engelska kyrkan, eller Anglikanska kyrkan, som vi säger mest, började tidigare med Oxford-rörelsen, Oxford Movement. Kardinal Newman var en av dem, fast kardinal blev han först efter att ha konverterat till den romersk-katolska kyrkan. Edward Pusey, professor i Hebreiska, Edward King och John Keble, är några andra namn i första generationen s.k. traktarianer. Jag lämnar dessa så här. Charles Gore, han kommer därför att tillhör nästa generation traktarianer. Den första generationen var slätrakad, har jag fått lära mig i Oxford, avdelningen Värdelöst vetande, och den andra generationen hade skägg. Gore hade skägg, rejält långt. Gore blir så småningom biskop, först i Worcester, sedan Birmingham, vars stift Gore är med och upprättar, och till sist Oxford. Flera engelska teologer har funnit Gore vara en av dem mera betydande goda teologer som anglikanerna har haft de senaste 150 åren.

Vad ville nu Gore? Tillsammans med ett antal yngre teologer inträffar något som nästan höll på att bli revolution, om man nu kan tänka sig att engelsmän kan göra revolution. Dessa teologer publicerade en bok under namnet Lux Mundi, ”världens ljus” 1890. Gore ger sitt bidrag under titeln The Holy Spirit and Inspiration, plus ytterligare elva bidrag av andra författare. Jag ska inte dra hela den debatten som följde på Gores uppsats, som var på 35 sidor. Däremot ska jag ge vidare det som jag själv har funnit i hans övriga litteratur. Produktiv var han, och hans böcker blev vällest under hans levnad. Jag upptäckte t.o.m. Att Microsoft hade digitaliserat flera av hans böcker, som går att få tag på. Min blygsamhet förbjuder mig att säga att de finns samlade på min enkla hemsida, så jag hoppar över det.

Reason – förnuft, vad är det? Ja, Gore vill inte vara filosof, även om han kommer med filosofiartade påståenden. I den lilla boken Belief in God reder han upp detta med 'förnuft',

'förstånd', reason. Först ska jag säga att det i hans ögon är mycket vidare och bredare än vårt lilla snusförnuft. Förnuft är det som söker att förstå sammanhangen i tillvaron, och, vilket är ett kärnord hos Gore, förnuft och förstånd är inte motsats till tro. "Faith and Reason" heter den engelska översättningen av påvens Fides et Ratio som kom ut 1998 i sept. Förnuftet söker mening. Därför är det också viktigt att söka sanningen. Gore har inte mycket till övers för detta "det spelar ingen roll vad vi tror". Han menar kort och gott, var och en agerar efter sin djupaste tro. Praktiskt agerande avslöjar ens tro. Nu vill Gore också som jag antydde vidga förnuftet, så att det inte bara blir liktydigt med något torrt vetenskapligt. Han kan till och med ta exempel från författarkonsten och artister som försöker att förmedla något väsentligt till oss. Gore vill gärna betona att människan bör vara hel och inte uppdelad. Som exempel tar han Tolstoj. Denne markerar att människan måste bejaka såväl förstånd, som vilja och känsla. Enligt Gore skulle människan krympa som människa om hon bleve reducerad till enbart förnuft i mycket snäv riktning.

Förnuftet, förståndet, söker syntesen. Därför brukar förnuftet lägga motsägelsefulla teorier åt sidan. Det kan visst vara så att det blir nödvändigt med tankar som till dels är motsägelsefulla, men det är inget ideal för Gore. Förnuftet blir det som är en reflex av det universella Sinnet, med stor S, på engelska 'mind'. För Gore är det viktigt att tron är "reasonable" Detta mind, Sinnet, förnuftet, "the universal mind" är först på plan. Och med detta kan människan kommunicera, vilket ateisten inte förstår att göra. Detta 'universal reason' är också förutsättningen för att 'science', vetenskap, ska kunna fungera.

Gång efter annan, i olika böcker och skrifter, stryker Gore under detta att 'reason' och 'revelation' inte är varandras motsatser. Samtidigt hävdar Gore att förståndet/förnuftet måste vara så pass brett att även 'skönheten', 'the beauty', har sin plats. Detta sköna i universum appellerar till den mänskliga förmågan att uppfatta skönhet.

Gore är noga med att förståndet inte får avgränsa möjligheter och egenskaper för Gud, den person för Gore är det yttersta Förnuftet, 'the universal reason'. Han använder de tre stora religionerna, judendom, kristendom och islam, märk väl, för att illustrera hur denne Gud uppenbarar sig själv. Ett nyckelord är 'self-disclosure', vilket betyder att Gud själv avslöjar, uppenbarar, sig. Gud är därför ingen skapelse av människan.

Ett begrepp som är aktuellt i brittiskt tänkande är uttrycket 'common sense', vi skulle säga 'sunda förnuftet'. För Gore är det så att detta pekar på ett 'Creative Mind', ett skapande sinne. Det är inte omöjligt att vi i denna delen av världen uppfattar 'sunda förnuftet' som ett mänskligt påfund, något som vi förfogar över. För Gore är det faktiskt tvärtom. Och just detta, att det är tvärtom, är samtidigt en av flera förklaringar till varför vi i Norra Europa, präglade också av Martin Luther negativa hållning till det mänskliga förnuftet, inte talar i de termer som t.ex. anglikanen Charles Gore använder.

Förståndet är enligt Gore ett instrument att söka sanningen, vilket är ett avgörande skäl till varför tro och förnuft inte kan vara varandras motsatser. 'Reason' studerar materia, sådant som kan ses. Om detta råder inget motsättning. Men steg 2 kan bli det, medan Gore menar att 'mind', sinnet, förståndet, är uttolkaren av det materiella och synliga. 'Förståndet' självt är icke-materiellt, men är nödvändigt för att söka förklaringar och sammanhang till materiella och synliga ting och sammanhang. En utvikning här som säkert går att finna hos Gore, även om jag inte har skriftliga belegg just nu: historiska förlopp, händelser och skeenden, äger rum i den materiella världen; själva förklaringsmodellen eller -modellerna. Detta blir särskilt tydligt för Gore när han närmar sig den heliga Skrift och i synnerhet evangelierna och breven.

Vad Gore har svårt med är vad han kallar 'depersonalizing', ett avpersonifierande av universum. Han menar kort och gott att det inte finns några rationella skäl till att göra ett sådant avpersonifierande. Det är att begränsa tillvaron. Gore ser en rationell ordning i universum och tillvaron, och det pekar mot en personlig Gud. Denne Gud avslöjar, uppenbarar, sig själv som jag sade tidigare, men denna 'self-disclosure' kräver att det mänskliga intellektet gör reda för och beskriver detta. En växelverkan alltså, utan att Gud blir en produkt av det mänskliga intellektet.

Detta hindrar inte att Gore kan ha synpunkter på hur det mänskliga förnuftet framför kritik. Gore är medveten om att det t.ex. finns olika typer av kritik, ibland beroende av vilken epok det är fråga om, eller vilka typer av dokument kritiken rör, eller vilka ämnen saken gäller. T.ex. ämnen som behandlas i 1 Mos 1-11, Genesis 1-11. Gore finner de kapitlen inspirerade av Gud, även om de inte är en historisk rapport.

Gore är klar över att förnuftet/förståndet inte kan på förhand underkänna trovärdigheten hos de vittnen som Nya testamentet rymmer. Han kan argumentera för att ex. 2 Timoteusbrevet är trovärdigt. Ett annat exempel är Markusevangeliet, eller när Matteus- och Lukasevangelierna talar om jungfrufödelsen. I en av sina böcker skriver Gore 60 sidor till trosbekännelsens försvar om "född av jungfrun Maria.

Gore är inte främmande för att se begränsningar i biologi, kemi eller fysik. Då gäller det frågor som rör människans fria vilja. På det området har Gore kritik mot den filosofiska materialismen som rätt ofta har hamnat som en slags filosofi under naturvetenskapen. Men den frågan låter jag vara nu. Innan jag lämnar frågan om Reason och går över till nästa – en kort sammanfattning:

Förståndet/förnuftet kan inte hävda på att Gud inte finns eller att Gud inte kan uppenbara sig. Inte heller kan förståndet/förnuftet föreskriva vad som kan hända. Förståndet är ett utflöde av det gudomliga Sinnet/Förnuftet.

Då del 2

Revelation – Uppenbarelsen

En första beskrivning av den Heliga Skrift, Bibeln – den är såsom bok inte Guds uppenbarelse. Däremot vittnar den om Guds gärningar. I långa stycken är dessa vittnesmål helt trovärdiga enligt Gore. (record of God's revelation). I en mening är förstås Gore bunden av sin tid. Idén om evolutionen framkom ju på brittisk mark, och Gore har inga problem med Charles Darwin i sig. Snarare kan han se en utveckling, en evolution också på religionens område. Därför blir det också så att GT för Gore för framåt till NT. Och andra religioner före kristendomen betraktar han inte som lägre. Vissa läror i andra religioner kan mycket väl rymmas i kristendomen. Det han dock har svårast med är sådana där den fria viljan och handlingskraften är utesluten i princip. Buddismens nirvana kan han inte med.

Gore kan utan vidare säga att NT är GT klimax. Det finns alltså en rörelse i GT som drivs framåt mot NT. Det som vållade störst debatt i England var när Gore förklarade att Genesis 1-11 inte var en historisk rapport. Han underbygger sitt påstående med att hänvisa till några betydande kyrkofäder som själv hade funnit kapitlen allegoriska. Det var Ireneus, Chrysostomos och Gregorius av Nyssa. De kan knappast räknas som betydelslösa. Charles Gore var själv inte exeget, även om han själv har skrivit några goda bibelkommentarer, t.ex. till Efesierbrevet. Men han påpekar att historiska skeenden kräver tolkning. Som exempel tar han Krönikerböckernas utläggning av historien.

Naturligtvis kan man ha synpunkter på vilka exegeter, bibelutläggare, Gore väljer att följa. Favoriten är den gammaltestamentlige exeget av tysk härkomst, som får sitt alster översatt till engelska, Heinrich Ewald från Göttingen, som tillsammans med Julius Wellhausen, haft stort inflytande också på svensk bibelforskning. Nu finns det ju andra bibelforskare av annat slag förstås, men jag låter detta vara nu idag.

I regel har det blivit så att kritiska bibelforskare, som ju inte alltid är objektiva, har haft bekymmer med alla de under, och mirakel, som är omnämnda i Bibeln. Man avvisar under, mera av en form av filosofisk kritik, än av analys av texterna själva. Gore påtalar just detta. Han själv är i det stycket föredömlig genom att faktiskt undersöka bibeltexterna. Det gäller inte minst Nya testamentet, där han får sägas vara mera på sin mammas gata. När det gäller Gudsuppenbarelse så talar Gore om den induktiva vägen att lära sig kristen teologi. Vi studerar Guds gärningar och huvudmålet för dem är vad som sker i och med Jesus Kristus. Det största undret är enligt Gore Kristi uppståndelse, som därför blir den högsta formen av under. Alla dessa under är utflöde av Guds allmakt, historiskt omvitnat i trovärdiga berättelser.

Vad som nog får sägas vara en skillnad, eller en något annorlunda betoning, är att Charles Gore, som god anglikan får jag väl tillägga, ändå börjar med Inkarnationen. Detta är ju att Gud, närmare bestämt Guds Son, blir människa. Han utblottar sig, han avstår från härligheten hos Gud, i hans treeniga majestät. Filipperbrevet 2, vers 5-11

55 Var så till sinnes som Kristus Jesus var. 65 Var så till sinnes som Kristus Jesus var. 5 Var så till sinnes som Kristus Jesus var. Fastän han var till i Gudsgestalt, räknade han inte tillvaron som Gud såsom segerbyte
75 Var så till sinnes som Kristus Jesus var. Fastän han var till i Gudsgestalt, räknade han inte tillvaron som Gud såsom segerbyte
5 Var så till sinnes som Kristus Jesus var. Fastän han var till i Gudsgestalt, räknade han inte tillvaron som Gud såsom segerbyte utan utgav sig själv genom att anta en tjänares gestalt då han blev människa. Han som till det yttre var som en människa
85 Var så till sinnes som Kristus Jesus var. Fastän han var till i Gudsgestalt, räknade han inte tillvaron som Gud såsom segerbyte utan utgav sig själv genom att anta en tjänares gestalt då han blev människa. Han som till det yttre var som en människa
5 Var så till sinnes som Kristus Jesus var. Fastän han var till i Gudsgestalt, räknade han inte tillvaron som Gud såsom segerbyte utan utgav sig själv genom att anta en tjänares gestalt då han blev människa. Han som till det yttre var som en människa ödmjukade sig och blev lydig ända till döden - döden på korset.
95 Var så till sinnes som Kristus Jesus var. Fastän han var till i Gudsgestalt, räknade han inte tillvaron som Gud såsom segerbyte utan utgav sig själv genom att anta en tjänares gestalt då han blev människa. Han som till det yttre var som en människa ödmjukade sig och blev lydig ända till döden - döden på korset.
5 Var så till sinnes som Kristus Jesus var. Fastän han var till i Gudsgestalt, räknade han inte tillvaron som Gud såsom segerbyte utan utgav sig själv genom att anta en tjänares gestalt då han blev människa. Han som till det yttre var som en människa ödmjukade sig och blev lydig ända till döden - döden på korset. Därför har också Gud upphöjt honom över allting och gett honom namnet över alla namn.
105 Var så till sinnes som Kristus Jesus var. Fastän han var till i Gudsgestalt, räknade han inte tillvaron som Gud såsom segerbyte utan utgav sig själv genom att anta en tjänares gestalt då han blev människa. Han som till det yttre var som en människa ödmjukade sig och blev lydig ända till döden - döden på korset. Därför har också Gud upphöjt honom över allting och gett honom namnet över alla namn.
5 Var så till sinnes som Kristus Jesus var. Fastän han var till i Gudsgestalt, räknade han inte tillvaron som Gud såsom segerbyte utan utgav sig själv genom att anta en tjänares gestalt då han blev människa. Han som till det yttre var som en människa ödmjukade sig och blev lydig ända till döden - döden på korset. Därför har också Gud upphöjt honom över allting och gett honom namnet över alla namn.
för att i Jesu namn alla knän skall böja sig, i himlen och på jorden och under jorden.
115 Var så till sinnes som Kristus Jesus var. Fastän han var till i Gudsgestalt, räknade han inte tillvaron som Gud såsom segerbyte utan utgav sig själv genom att anta en tjänares gestalt

då han blev människa. Han som till det yttre var som en människa ödmjukade sig och blev lydig ända till döden - döden på korset. Därför har också Gud upphöjt honom över allting och gett honom namnet över alla namn, för att i Jesu namn alla knän skall böja sig, i himlen och på jorden och under jorden, 5 Var så till sinnes som Kristus Jesus var. Fastän han var till i Gudsgestalt, räknade han inte tillvaron som Gud såsom segerbyte utan utgav sig själv genom att anta en tjänares gestalt
då han blev människa. Han som till det yttre var som en människa ödmjukade sig och blev lydig ända till döden - döden på korset. Därför har också Gud upphöjt honom över allting och gett honom namnet över alla namn, för att i Jesu namn alla knän skall böja sig, i himlen och på jorden och under jorden, och alla tungor bekänna, Gud, Fadern, till ära, att Jesus Kristus är Herren.5 Var så till sinnes som Kristus Jesus var. Fastän han var till i Gudsgestalt, räknade han inte tillvaron som Gud såsom segerbyte utan utgav sig själv genom att anta en tjänares gestalt
då han blev människa. Han som till det yttre var som en människa ödmjukade sig och blev lydig ända till döden - döden på korset. Därför har också Gud upphöjt honom över allting och gett honom namnet över alla namn, för att i Jesu namn alla knän skall böja sig, i himlen och på jorden och under jorden, och alla tungor bekänna, Gud, Fadern, till ära, att Jesus Kristus är Herren.

Utblottelse heter på grekiska 'kenosis'. Gore blir välkänd för en s.k. kenotisk teologi. Han kunde tänka sig att det fanns begränsningar också hos Jesus, till följd av denna utblottelse. Begränsningarna kunde då också gälla att Jesus inte visste allt. Helt klart är ju att Jesus blev både trött och hungrig, och hans död var ju ingen skendöd, något som man i Sverige märkligt nog kunde hävda under tidigt 1900-tal. För Gore var denna kenosis ingen bristvara utan snarare en bekräftelse på det sant mänskliga. Överhuvudtaget får man nog säga att just denna inkarnation är utgångspunkt också för Gores positiva attityd till det mänskliga förståndet/förnuftet. Genom att Gud själv i sin vishet beslutar sig för att anta mänsklig gestalt, finns där i grunden en anknytningspunkt av gott märke. Det sant mänskliga, humanum, är det som vi har i Jesus Kristus. Han är Människan samtidigt som han är den andra Personen i gudomen. Detta är vad jag skulle vilja kalla klassisk kristen teologi, och den bekänner sig Charles Gore till rakt av.

Gore markerar att lära och liv hör ihop. Han kunde ta till orda så att landets regering fick höra sanningens ord inte minst om boerkriget. För Gore var rättfärdigheten en ledstjärna. Han hade funnit den hos de gammaltestamentliga profeterna liksom hos Kristus. Inte för inte skriver Gore en bok om Bergspredikan, förutom de stora böckerna om tron, varav dessa är några få. (Jag kan bjuda på några flera på min extremenkla hemsida, <http://egestal.se> anglicantheology. Rättfärdighet och sann moraliskhet finner Gore även i andra religioner. Detta var nu före uttrycket ”människor av god vilja” som en av 1900-talets senare påvar gärna använde.

Uppenbarelsen – i sakens natur ligger att något redan existerande blir uppenbart för några. Även om Gore är klar över att det mänskliga förståndet/förnuftet inte är fullkomligt så är det likväl möjligt för oss att veta något om Gud och säga något om Honom. Gore är klar över att Herren är 'prior to creation' – före själva skapelsen. Han är ju Creator – Skaparen.

På samma gång som jag sade att förståndet/förnuftet inte kan eller får föreskriva vår Herre vad han kan göra, så vill jag stryka under vad Gore också markerar Guds inblandning också i uppenbarelsen för en enskild människa. Gore tar som exempel Petrus och hans bekännelse att Jesus är Messias, den levande Gudens Son. Jesu svar är viktigt (Matt.16:16)

Då är det dags för BELIEF – FAITH

Språkproblem både på engelska och svenska. Hos oss blir det efterföljande ord som avgör

betydelsen. Engelskan har några flera ord. Belief och Faith är i huvudsak synonyma också hos Gore.

”Ovetenskap är emot tron” - Unscience is contrary faith”. Charles Gore citerar Edward Pusey en av förgrundsgestalterna i generationen före Gore bland de högkyrkliga/anglokatoliker/trakterianer.

Den kristna tron är knuten till historiska fakta och skeenden. Glasklart enligt Gore. Förnuftet måste göra ett rejält jobb. Samtidigt är Guds helige Ande verksam. ”Där Kyrkan är där är Guds Ande, och där Guds Ande är där är kyrkan och all nåd”. Gore citerar kyrkofadern Ireneaus, 130-202. Tron är ingen filosofi. Tron har klara fakta som den håller sig till. Det är inte alltid så att det är enkla ting. Kristi uppståndelse t.ex. kunde aposteln Thomas inte tro till en början, men efter klara och viktiga händelser gick det.

Samtidigt kan Gore markera vad gäller att tro på undren, att Jesus inte gjorde under utan att det fanns någon form av tro underliggande, om uttrycket tillåts. Men denna tro på Jesus är inte en tro på en onaturlig / unnatural Kristus utan på en supernatural/övernaturlig Kristus, som dock i sin mänsklighet är närvarande mitt ibland människor.

Gore kan också beskriva tron som en inre tro tillsammans med yttre evidens /bevis/belägg. Gore utesluter inte 'hjärtat' som verksamt så att tron kommer till. Innehållet i tron har formats i the Creeds, trosbekännelserna.

Tron blev överlämnad av apostlarna. Det muntliga ordet och överlämnandet var det första. Kristna församlingar fanns innan de heliga skrifterna var nedtecknade. Tron utövar sedan påverkan på livet även moraliskt, alltså hur vi handlar och agerar.

Tilltron till Kristus är trosgrunden. Tron har till uppgift att meditera över de Guds gärningar som skett genom Kristus. Naturens lagar är Guds lagar, ingen annans, men den fria viljan, som betyder avgörande ting för människan, är också väsentlig för vår Herre. Tron lever i enheten med Gud och med Kristus.

Enligt Gore finns det en rationalitet i Tron, vilket inte gör den torr och trassligt, utan förståelig och möjlig att dela. Gore citerar Anselm “having begun by believing I have grown into understanding”, vilket får bli slutorden i denna korta presentation av en intressant personlighet.

Denna artikel är ett sammandrag av en uppsats med notapparat. Den går att finna på http://egestal.se/page_1289836359366.html

/Hilding Egestål, VDM